

zapomenouti na poučku Maxe Webra o „všedním dni“, který nadchází po každé velké změně a znamená návrat k starým vyjezděným kolejím, neboť taková je lidská přirozenost. Hovoříme-li o krásné stavovské ideologii, schopné podepřít touženou integraci našeho národa i na jiných polích než hospodářském, nemůžeme zapomínati na jeho vlastní duši, která — přes všechny sebe čtenější zevní projevy, hovořící o opaku — nebyla za několik málo měsíců schopna vstřebati i v menší míře zásady funkční morálky a — nebudme pokrytci — žije stále ještě převážně životem nenávratně minulých let.

Dr. FRANT. POTUŽIL

O ORGANISACI VÝZKUMNICTVÍ.

Je naléhavě třeba organisovati výzkumnictví.

Na II. národní hospodářské konferenci v Praze, konané dne 11. února 1939, předložil jsem v komisi II. odbor 4 návrh, aby u nás bylo co nejrychleji přikročeno k organisaci výzkumnictví, a doložil, že nesmíme si již dovoliti takové nehospodárnosti, abychom odkládali vyřízení této věci. Zpráva, kterou jsem návrh odůvodňoval, m. j. pravila:

„V poslední době uznává se stále více, že je nezbytně nutno, abychom také u nás organisovali průmyslové výzkumnictví. Bude totiž třeba využití všech dostupných zdrojů ke zvýšení naší hospodářské síly a nebudeme si smět dovolovati toho přepychu, aby nám byly lhostejné ztráty a opoždování se, jež nastávají nezbytně všude tam, kde průmyslové výzkumnictví organisováno není. Zejména pak bude nutno učiniti vše, aby mohly být tvořeny nové hodnoty, neboť rozdělování toho bochníku chleba, jež dosud máme, na jiné díly než nyní, neznamena žádné řešení hospodářských obtíží.

Právě výzkumnictví a především průmyslové výzkumnictví představuje činnost v tomto smyslu zvláště významnou. Vždyť nejen že pomáhá k lepšímu využití domácích surovin, nýbrž také přispívá ke zlepšení výrobků a nahrazování zahraničního zboží naším — zde i na zahraničních trzích. Mimo to však právě výzkumnictví to jest, jehož zásluhou vznikají také celé nové výrobní obory.

Máme u nás celou řadu ústavů a laboratoří nejen zkušebních, nýbrž i výzkumných, ať již státních nebo soukromých. Valná jich část je na vysokých školách anebo při velkých průmyslových podnicích.

V cizině poznalo se již dávno, že je velikou výhodou, když veškerá výzkumná práce má své ústředí, když se opírá na jedné straně o svazy průmyslu a na druhé pak o odborníky z ústavů a laboratoří. Nejde o to, aby bylo vnikáno do obchodních tajemství podniků, anebo aby svoboda vědeckého podnikání byla obmezena, nýbrž má se jen vyloučiti zbytečné opakování práce, spíše věnovati peněžní prostředky na řešení úkolů naléhavějších a přispěti ke vzájemnému styku a spolupráci nejenom mezi odbornými pracovníky těchže i různých

ných oborů, nýbrž i mezi vědou a praxí. V tom smyslu mají již dávno výzkumné rady anebo jiná výzkumná ústředí všechny průmyslové státy světa, a to nejen veliké, jako Německo, Anglie, Amerika, Itálie, Francie a Rusko, nýbrž i menší, jako Belgie, Švýcarsko, Švédsko a j.

U nás byl založen v květnu 1918 Český (později pojmenovaný na Československý) svaz pro výzkum a zkoušením technicky důležitých látek a konstrukcí. Jeho členy jsou nejen odborné ústavy, nýbrž i zájemci z řad výrobců a odborníci z úřadů. Za dobu své činnosti vydal již mnoho zkušebních předpisů, přispěl ke tvoření českého názvosloví, soustavnému výzkumu různých surovin a pod. a vůbec ke spolupráci na poli výzkumném a zkušebním. Jelikož však bylo známo, že činnost výhradně na dobrovolném základě spočívající a financování pouze menšími finančními prostředky nepostačuje, vypracoval roku 1921 předseda svazu prof. Dr. h. c. Ing. Karel Š p a č e k se mnou návrh na organizaci výzkumnictví v tom smyslu, že by byla zřízena ze zájmových korporací a zástupců úřadů v ý z k u m n á r a d a. Roku 1935 předložil pisatel těchto řádků směrnatným kruhům již podrobnější námět, a to návrh zákona o Výzkumném sdružení a Výzkumné radě. Avšak ani tento návrh, ba ani návrhy další, z nichž pozoruhodný byl zejména prof. Dr. Mon. Fr. P í š k a, nebyly uskutečněny. V době, kdy vojenské kruhy zasahovaly do našeho hospodářského života, předložil na jich podkladě poslanec J. P e k á r e k návrh na vydání zákona, kterým se zřizuje „Ústřední ústav pro obranu státu a podporu jeho hospodářského rozvoje“, avšak ani ten nebyl uskutečněn.

Dnes pak jsou již poměry zcela jiné. Cesty, které se zdají za daných poměrů nejvhodnější, jsou dvě. Buď bychom měli velkoryse vybudovati průmyslové výzkumnictví a jeho organizaci v rámci všeho výzkumnictví ostatního a postaviti mu v čelo výzkumnou radu jako samostatnou, novou korporaci, anebo měli bychom se obmeziti pouze na výzkumnictví průmyslové, nezakládati žádnou novou instituci, nýbrž vybudovati a o větší spolupráci s ostatními ústavami a úřady opřítí výše již zmíněný Svaz pro výzkum a zkoušení.

Podle prvního návrhu byli by ve výzkumné radě zastoupeni jednak zástupci ústavů, jednak těch průmyslových svazů, které chtějí věnovati peněžité prostředky na řešení určitých výzkumných úkolů. Ovšem také celostátní vědecké korporace, jako Masarykova akademie práce, Akademie věd a umění, Zemědělská akademie, Královská společnost nauk, Rada badatelská, Inženýrská komora, Normalizační společnost a pod. měly by být zastoupeny.

Veškeré vědecké obory, jež mají k výzkumnictví jakýkoliv vztah, byly by na př. rozděleny do těchto skupin: geologie a hornictví, průmyslová chemie a hutnictví, strojnictví, elektro- a radiotechnika, stavebnictví, zemědělství, zdravotnictví a čistá věda.

Tyto odborné skupiny byly by vytvořeny z delegátů průmyslových a odborných korporací, jako ve skupině „Geologie a hornictví“ ze Svazu majitelů dolů a ze zástupců ředitelských konferencí; v oborech průmyslových ze zástupců sekcí Svazu průmyslníků a spolků s ním spolupracujících a pod. Pracovní komise jmenovala by výzkumná rada, v první radě na návrh těchto odborných skupin, tedy

na návrh samotných zájemců, kdyby financování prací bylo zajištěno, ať již z řad průmyslu samotného anebo pomocí darů, členských příspěvků a dotací státu.

Tento širší způsob organizace výzkumnictví, jenž se v mnohém podobá příkladům osvědčeným v cizině, doporučoval jsem 8. ledna 1939 společně s J. M. prof. Dr. O. Kallaunerem a prof. Dr. mont. Fr. Piškem na poradách, konaných ve Zlíně, za vedení Dr. Jana Bati a ministra D. Čipery.

Kdybychom se však měli obmeziti spíše na využití institucí již existujících, bylo by nutno obmeziti se jen na výzkumnictví průmyslové a pro ten účel mohlo by se pro organizaci výzkumnictví využití, jak výše zmíněno, již úspěšně pracujícího Svazu pro výzkum a zkoušení.

V podstatě zůstal by nezměněn, jen jeho členstvo skládalo by se ze 3 skupin. Předně z ústavů, laboratoří a odborných pracovišť. Zde by všechny ústavy státem nebo veřejnými svazky vydržované neb jakkoliv podporované měly povinnost přistoupiti za členy. Naproti tomu se strany soukromých ústavů a laboratoří bylo by členství dobrovolné. Ve všech případech zůstávala by samostatnost všech zcela nedotčena.

Druhá členská skupina byla by vytvořena zástupci svazu výrobců a podobných organizací, jejímž úkolem bylo by upozorňovati na potřeby praxe a poskytovat aspoň částečně peněžní prostředky. Řešení daných úkolů prováděly by ovšem ústavy a laboratoře. Za tím účelem byly by s nimi sjednány za pomoci ústředního výboru svazu, jenž by byl přejmenován na „Výzkumnou radu“, pro každý úkol vhodné úmluvy, zajišťující jak styk s praxí, tak i peněžní prostředky.

Konečně třetí skupinu členů tvořili by ostatní zájemci. Také zde by měli ve Výzkumné radě své zástupce vědecké akademie a korporace celostátního významu a také zde by byla zastoupena interesovaná ministerstva. Stačilo by tedy jen, aby dosavadní Svaz pro výzkum a zkoušení doplnil své stanovy a aby ministerstva vhodně, na př. interním oběžníkem, zařídila, aby všechny ústavy, které vydržují a podporují, přistoupily za členy. Ostatně většina jich, zejména pokud se týká ústavů na vysokých školách technických, již dávno členy jsou. Přebudování výboru zkušebního svazu na Výzkumnou radu znamená však v každém případě značné zúžení celého pracovního programu.

Ať již budeme zakládati Výzkumnou radu jako korporaci novou a organisovati výzkumnictví veškeré, anebo i když se obmezíme jen na výzkumnictví průmyslové a přebudování Svazu pro výzkum a zkoušení, bude třeba zvýšené pohotovosti všech ústavů a svazů výrobců. Avšak především bude nutno, aby stát poskytl zde svou autoritu a aspoň částečně peněžní prostředky. Nemuseli bychom se bát vybíratí několikahaléřový poplatek z dovozu určitých položek, poněvadž získaná částka by jistě přinesla vbrzku bohaté úroky.“

Zpráva, jejíž obsah jsem právě uvedl, setkala se na II. národní hospodářské konferenci se souhlasem.

Osnova zákona o zřízení výzkumné rady pro veškeré obory vědy, techniky, průmyslu, zemědělství a zdravotnictví.

Kdybychom nebrali náležitý zřetel na vše, co zde již pro organizaci výzkumnictví bylo vykonáno, není pochyby, že zřídili bychom organizaci zcela novou, tak aby do ní byly účelně začleněny všechny složky uplatňující se při výzkumu v oboru veškeré vědy, techniky, průmyslu a jiné výroby, zemědělství i zdravotnictví. Avšak i tak stojí za úvahu, zda není přece jen nejlepší dát přednost nové budouvě, kterou bychom si postavili od základů a podle svého. Naproti tomu se však právě zde objevují četné potíže, neboť od plánu napsaného na papír vede k jeho uskutečnění cesta zpravidla trnitá, ba někdy i zcela neschůdná.

Nevšímejme si však obtíží uskutečnění a snažme se jen zodpovědět dotaz, jak by asi měla vypadati taková osnova zákona o organizaci výzkumnictví.

Byla by zřízena korporace, vlastně spolek, nazvaný „Sdružení pro výzkum a badání“ a všechny dosavadní korporace i instituce, výzkumnictvím se obírající, by se k ní pracovně do spolupráce zapojily. Návrh obejímá celé výzkumnictví, tedy nejenom průmyslové, nýbrž i stavební, strojní, zemědělské, lékařské a j. Spolupráce s průmyslem je řešena tak, že jednotlivé jeho svazy vytvářejí zvláštní skupinu, naproti níž je opět jiná skupina ústavů, stanic a pracovišť. Prvá má poskytovat prostředky k řešení určitých úkolů, jež volí sama, právě s ohledem na jich význam, druhá skupina ujímá se řešení a práce a náměty zpracovává, především v ústavech již existujících. Návrh se staví rozhodně proti zakládání ústavů nových, pokud pro týž účel nejsou ústavy dostatečně využity. Všechny ústavy, vydržované státem, měly by povinnost státí se členy, avšak byly by přijímány i ústavy soukromé, pokud se přihlásí dobrovolně a vyhovují podmínkám. Podnět ku pracím mohl by vycházeti buď od průmyslových svazů anebo od ústavů anebo konečně také od jiných zájemníků. V každém případě by rozhodla rada a jí také přísluší úkol prostředkovati mezi průmyslovými svazy a ústavy financování, při čemž by byl zastáván asi obdobný postup jako v Anglii. Podle doporučení rady uděloval by stát podpory na výzkumnictví pro jednotlivé úkoly v téže výši, v jaké průmyslové svazy, aneb přímí zájemci dají k dispozici své vlastní prostředky. Tento způsob se v cizině velmi osvědčil a podařilo se mu zvýšit zájem o výzkumnictví vůbec.

Návrh, jehož hlavní myšlenky byly právě uvedeny, sestavil jsem jako alternativu A a předložil též II. národní hospodářské konferenci. Za podklad sloužily mi jednak mé starší iniciativní návrhy z r. 1921 a z r. 1935, prvý vypracovaný ještě společně s Dr. h. c. Ing. Karlem Špačkem, profesorem vysokého učení technického v Praze, druhý pak vlastní, podaný zúčastněným ministerstvům a Ústřednímu svazu průmyslníků jménem Svazu pro výzkum a zkoušení, a to podle zkušeností, jež jsem od té doby nabyt doma i v cizině. Konečně vzaty za podklad také návrhy prof. Dr. Ing. Fr. Piška a společný elaborát sestavený jím, J. M. prof. Dr. O. Kallaunerem a mnou na konferenci ve Zlíně dne 8. ledna 1939.

Osnova zákona o Sdružení a Radě pro výzkum a badání.

1. Rada pro výzkum a badání (zkráceně nazývaná v dalším Rada) je výbor, postavený v čele spolku Sdružení pro výzkum a badání. (Zkráceně nazývané v dalším Sdružení.)

2. Členy Sdružení mohou být:

A) ústavy, stanice nebo pracoviště (zkráceně ústavy),

B) Svazy výrobců a odborné korporace (zkráceně Svazy výrobců).

Ústavy mají členství povinné nebo dobrovolné. Povinnost přihlásiti se za členy, a to do 6 měsíců po vyjití zákona, mají všechny, jimž bylo poskytnuto ke zkušebním pracem úřední oprávnění ve smyslu zákona č. ..., ze dne nebo jež byly státem neb veřejnými svazky vůbec zřízeny, anebo jsou jím vydržovány. Dobrovolně se může stát členem každé odborné pracoviště, jež je předsednictvem Rady přijato. Odborným pracovištěm rozumí se ústav, stanice, laboratoř nebo pracovna, vybavená po stránce osobní i věcné pro výzkum neb badání, ať již patří osobě jednotlivé nebo právnické. Dobrovolné členství zaniká 1 rok po písemné výpovědi buď člena nebo předsednictva Rady.

Dále jsou členy Sdružení také Svazy výrobců a odborné nebo stavovské korporace, pokud se dobrovolně přihlásí a jsou Radou přijaty. Také jejich členství zaniká 1 rok po jejich písemné výpovědi nebo po výpovědi předsednictva Rady.

3. Účel a prostředky.

Účelem Sdružení jest v oboru výzkumu a badání ve veřejném, celostátním zájmu:

a) umožňovati spolupráci svých členů,

b) pracovati ve všech oborech k náležitému vybudování ústavů a stanic již existujících, jakož i k zakládání žádoucích nových,

c) sestavovati na základě dobrozdání svých členů pracovní úkoly a dopomáhati jim k uskutečnění, a to hlavně sjednáváním dohod se svými členy, na základě jichž by se oni ujali řešení úkolů a Sdružení by je penězi zakládalo zcela nebo z části.

d) prostředkovati ve věcech výzkumu a badání mezi úřady a praxí, býti jim poradcem, činiti iniciativní návrhy, vyjadřovati se o osnovách zákonů, nařízení i úředních vyhlášek, pokud se týkají přímo nebo nepřímo výzkumu a badání.

4. Práva a povinnosti členů.

Všichni členové Sdružení jsou:

a) v každém směru zcela samostatní,

b) mají právo činiti Radě návrhy a právo i povinnost do ní voliti a volenu býti.

Členstvím ve Sdružení nevzniká žádný nárok na jakoukoliv peněžní podporu.

c) Členové mají povinnost dodržovati stanovy, zodpovídati dotazy Rady a zúčastňovati se jejich anket,

d) členové skupiny A), tedy ústavy, stanice a pracoviště, jsou povinny přimouti od Rady pracovní úkoly do jejich oboru náležející, pokud jejich oboru náležející, pokud je postaráno o jich financování,

e) členové skupiny B), tedy Svazy výrobců a odborné korporace, jsou povinni zejména také platiti stanovený roční příspěvek.

5. Orgány Sdružení jsou:

a) valná shromáždění ústavů,

b) valné shromáždění Svazů výrobců a korporací,

c) Rada pro výzkum a badání,

d) představenstvo Rady,

e) sbor revisorů.

Pro případ neshod mezi orgány Sdružení rozhoduje s konečnou platností zástupce ministerstva obchodu, průmyslu a živností v Praze, vyslaný do Sdružení.

6. Valné shromáždění ústavů a Sdružení výrobců.

„Valné shromáždění ústavů“ a právě tak „Valné shromáždění svazu výrobců“ koná se aspoň jednou ročně. O obou platí, že jsou usnášení schopná, jsou-li aspoň 14 dní předem svolána a je-li přítomna nebo plnými mocemi zastoupena nejméně polovina členů. Nesejde-li se závčas tento počet, koná se právoplatná schůze po půl hodině za každého počtu přítomných. Usnesení děje se prostou většinou hlasů, hlas předsedy v to počítaje. V případě rovnosti hlasů je přijat ten návrh, pro nějž hlasoval předseda. Valnému shromáždění jak ústavů i Svazu výrobců předsedá předseda Rady nebo jeho zástupce. Obě valná shromáždění mohou být konána také současně. Rokují a hlasují o předložení správě Rady, o otázkách badání, výzkumu a zkoušení, o pracovních programech a rozpočtu, schvalují závěrečné účty, vysílají zástupce z Rady i sboru revisorů.

7. Rada pro výzkum a badání.

Rada je sbor nejvýše 50členný. Z toho 10 členů voleno je valným shromážděním ústavů, dalších 10 členů voleno je valným shromážděním Svazu výrobců, dalších 10 členů vysílají odborné korporace a dalších 10 členů úřady. Tento počet může být kooptací doplněn na 50 členů.

Pro vysílání zástupců je třeba dbáti toho, aby pokud možno jednotlivé pracovní obory byly stejnoměrně zastoupeny, aby byly zastoupeny jak úřady veřejné, tak i soukromé. Korporace, jež vysílají své zástupce, jsou: po 1 členu Masarykova akademie práce, Akademie věd a umění, Zemědělská akademie, Svaz pro výzkum a zkoušení, Inženýrská komora, Normalizační společnost, Rada badatelská, České vysoké učení technické v Praze, Česká vysoká škola technická v Brně a Lékařská komora. Úřady, jež vysílají zástupce po 1 členu z řad příslušných referentů, aneb i mimoúředních odborníků, jsou: ministerstvo veřejných prací, obchodu, zemědělství, dopravy, sociální péče a zdravotnictví, školství, financí a dále zemské úřady v Praze, v Brně a konečně výbor Národního souručenství.

Každý člen je povinen do 1 měsíce ode dne zvolení označiti náhradníka, jehož, bude-li zaneprázdněn, sám včas vyrozumí, aby ho mohl v Radě zastupovati. Náhradník musí být ovšem dříve schválen Radou.

8. Úkoly Rady jsou:

- a) vykonávati vše, co je uvedeno ad 3);
- b) být výborem Sdružení a vykonávati jeho usnesení;
- c) předkládati každé jeho schůzi zprávu o činnosti a zprávu pokladní;
- d) přijímati a vylučovati členy a vyměřovati jim členské příspěvky;
- e) voliti předsednictvo;
- f) jmenovati odborné komise a stanoviti pro ně úkoly a projednávati s nimi vše, čeho je potřebí. Odborné komise budou jmenovány teprve podle skutečné potřeby, zejména po návrhu jednotlivých Svazů výrobců, resp. odborných korporací, které jsou členy Sdružení. Tyto musí být vždy v komisích zastoupeny. Komise jsou rozděleny do odborných skupin, jež určí Rada, na př. hornictví, chemie, strojnictví, elektrotechnika, stavebnictví, zemědělství, zdravotnictví, čistá věda a j.;
- g) Prostředkovati při nahodile se vyskytнувších sporech mezi členy Rady a Sdružení.

9. Předsednictvo Rady se skládá z předsedy, nejméně 3 místopředsedů, nejméně 1 tajemníka, nejméně 1 pokladníka a z dalších 4 členů. Dále jsou doživotně členy předsednictva všichni bývalí předsedové Rady. Předsedu a tajemníka volí valné shromáždění ústavů, ostatní členy pak první schůze Rady, vesměs na 3 roky. Předsednictvo se schází, kdykoliv je předseda svolá, nejméně dvakrát ročně, a vykonává vše, co je úkolem Rady, jak uvedeno ad 8) a je tedy orgánem, jenž vede celou činnost Rady i Sdružení.

10. **Předseda** svolává a řídí schůze Sdružení, Rady i předsednictva, vede a zastupuje je vůči úřadům a veřejnosti a s tajemníkem podpisuje listiny. V případě jeho zaneprázdnění zastupuje jej ve všech funkcích úřadující místo-
předseda.

11. **Tajemník** vede a řídí práce Sdružení, Rady i předsednictva v do-
hodě s předsedou. Je oprávněn podepisovati též samostatně dopisy, k nimž ho
předseda zplnomocní. Funkce tajemníka může být honorována a také mu
mohou být dány k ruce pomocné, honorované, síly kancelářské.

12. **Pokladník** vede seznamy členů Rady, Sdružení i předsednictva,
přijímá členské příspěvky, spravuje jejich jmění, jež je společné. Sestavuje
každoročně výroční účty, pokladní zprávu a rozpočet.

13. **Sbor revisorů** je 5členný. Volí jej valné shromáždění vždy na 2
roky. Má povinnost zkoumati výroční účty a finanční záležitosti Rady, Sdru-
žení i předsednictva a navrhopati udělení absolutoria.

Provedením tohoto zákona pověřuje se ministerstvo obchodu, v dohodě
s ministerstvy veřejných prací, zemědělství, dopravy, soc. péče a zdravotnictví,
školství a financí, jež jsou povinna zařazovati z tohoto důvodu do svého roz-
počtu příslušné položky.

Přebudování Svazu pro výzkum a zkoušení na ústředí pro výzkum a badání.

Jinou cestou, směřující k organizaci výzkumnictví, je ná-
vrh na přebudování dosavadního Čs. svazu pro výzkum a zkou-
šení na ústředí pro výzkum a badání. To jsem dal II. národní
hospodářské konferenci v úvahu alternativou B. Je to sice zúžení
celé akce pouze na výzkumnictví průmyslové, ale mohlo by to být
jen prvou etapou celé akce, a pak by to znamenalo zase jiné výhody.
Tak bylo by uskutečnění celé věci nesporně rychlejší, neboť není
třeba zakládati novou instituci, nýbrž úkol i jméno výzkumné rady
převzal by ústřední výbor zmíněného svazu. Proti zakládání stále
nových institucí a spolků jeví se u nás ostatně již určitý odpor a
volá se naopak, aby jejich hypertrofie byla spíše odstraňována. Velký
počet spolků, v nichž však činovníci jsou namnoze jedni a titíž lidé,
pokládá se takřka za naši národní chorobu, a nevadí proto, dříve než
se přikročí k činu, položit si otázku, zda výhody, spojené se zříze-
ním instituce nové, vyváží zase všechny námitky.

Jedna z nich byla by také rázu mezinárodního. Vždyť Svaz pro
výzkum a zkoušení je již mezinárodně uznán a svěřují se mu v za-
hraničí i nyní po 15. březnu 1939 důležité úkoly. Podle přání vedení
Mezinárodního zkušebního svazu i řííšskoněmecké delegace nemá
v něm být na věci ničeho měněno. Kdyby však zahraniční styky
měla obstarávati společnost jiná, nejsou obtíže vyloučeny. A mít
jinou instituci doma a jinou pro cizinu, nezdá se dosti účelným.

Svaz pro výzkum a zkoušení měl by pouze doplniti, resp. změnit
stanovy i činovníky. Obojí nečinilo by jistě obtíží. Se strany státu
bylo by pak třeba, aby příslušnou úřední cestou přiměl všechny
ústavy státní i veřejných svazků, aby přistoupily za členy svazu a
tím získaly i vliv ve výzkumné radě. Také všem ústavům, které byly
a jsou autorisovány, by byla uložena povinnost členství. Dále by při-
slušná naše ministerstva a úřady vysílaly do výzkumné rady své zá-
stupce z řad úředníků neb i odborníků. Financování by se dělo pře-
devším z členských příspěvků. Tak jako by ústavy měly vlastní sku-
pinu členů, tak by samostatnou skupinu členskou utvořily i průmys-

lové svazy, resp. jejich delegovaní zástupci. Přistoupení průmyslových svazů bylo by ovšem dobrovolné, avšak přijetí vázáno na poskytnutí prostředků pro řešení toho kterého pro praxi významného úkolu. Další prostředky by také zde musil nutně poskytnouti stát, neboť je do budoucna neudržitelné, aby po té stránce byl rozpočet hlavně ministerstev veřejných prací a obchodu tak nedostatečně vybaven jako dosud. Přidělování částek pro jednotlivé účely by potom prováděla výzkumná rada, a to na obdobném základě, jako se osvědčil v Anglii, totiž že ze státních prostředků by se poskytla podpora jen tam, kde také stejnou částku věnuje průmysl nebo zájemce.

Alternativní návrh B je jednodušší. Nevyžaduje budování nových institucí, nýbrž znamená jen využití a přestavění spolku již existujícího. Znovu je ovšem třeba podtrhnouti, že bez povinného členství státních a j. veřejných ústavů, bez zvýšení dotací pro výzkumnictví ve státním rozpočtu a bez obdobného způsobu financování výzkumných prací jako v Anglii — tedy způsobu smíšeného financování soukromého a státního — není možno se obejít.

Průmysl se nemusí zásahu do svých soukromých záležitostí nijak obávat, poněvadž budou jej zastupovati jeho svazy a jejich členství bude dobrovolné; lze však očekávat, že nastane ve vlastním zájmu. Konkretní jejich povinnosti sjednají se vždy oboustrannou dohodou od případu k případu. Státní ústavy, ani ústavy vysokoškolské nebudou v nevýhodě, neboť zůstanou i nadále v té míře samostatnými, jako jsou dosud; naopak, nastane jim nyní možnost lepších příjmů. Povinného členství nemusí se obávat, neboť členy Zkušebního svazu většinou již jsou a hlavní tíha výzkumných prací vlastně na nich spočívá.

Stát sám by měl v alternativě B značnou výhodu v jejích pružnosti a zástupci ministerstev i státních výzkumných ústavů, včetně vysokoškolských, by jistě plně postačili ochrániti jeho zájmy. Také financování by bylo na tento způsob levnější, i když bez zvýšení rozpočtu na výzkumnictví ani k té, ani k oné akci nelze přistoupiti. Příslušná ministerstva musela by ve svých rozpočtech pamatovati na zařazení každoročních podpor (subvencí) pro nově organizovaný dosavadní Čs. svaz pro výzkum a zkoušení, jenž by se stal pak opravdu ústředím všeho našeho průmyslového a výrobního výzkumnictví i badání. Další obory mohly by se teprve postupně přiřadovati, až jak se zvolené pracovní způsoby osvědčí.

Dále uvádím návrh stanov zkušebního svazu. Základem jsou stanovy dosavadního Čs. zkušebního svazu. Změny jsou provedeny podle hořejších vývodů (podle mého návrhu B, na II. národní hospodářské konferenci).

Návrh stanov zkušebního svazu.

Jméno a sídlo Svazu.

1. Spolek nazývá se: „Český svaz pro výzkum a zkoušení technicky důležitých látek“. Zkráceně: „Technický zkušební svaz“. Jeho sídlo je v Praze.

2. Účelem Svazu je:

a) podnikati a podporovati souborný vědecko-technický výzkum v oboru technicky důležitých látek a konstrukcí.

b) pečovati o vybudování a zavedení jednotných metod pro zkoušení i dodávání těchto látek, o zdokonalení k tomu nutných zařízení, a vypracování jednotného, odborného názvosloví.

Prostředky k dosažení účelu.

3. Vytčeného účele snaží se Svaz dosáhnouti:

a) pořádáním schůzí, anket, výzkumnými pracemi členů, vydáváním zpráv a spisů odborných,

b) umožňováním spolupráce mezi svými členy, zejména i sestavováním pracovních úkolů na základě dobrozdání členů a dopomáháním jim k uskutečnění, hlavně sjednáváním dohod se členy, nebo mezi nimi na základě jichž by se tito ujali řešení úkolů,

c) pracovati ve všech oborech k náležitému vybudování ústavů a stanic již existujících, jakož i k zakládání žádoucích nových.

d) prostředkovati ve věcech výzkumu a badání mezi úřady a praxí, býti jim poradcem, činiti iniciativní návrhy, vyjadřovati se o osnovách zákona, nařízení i úředních vyhlášek, pokud se týkají přímo nebo nepřímo výzkumu a zkoušení.

4. Peněžitě prostředky pro tyto účely čerpá Svaz z ročních členských příspěvků, výtěžku vydaných spisů, darů, odkazů, prací odborů Svazu. Roční příspěvek korporací a závodů stanoví valná hromada. Roční příspěvek buď zaplacen do 1. března každého roku. Správní rok shoduje se s rokem kalendářním. Svaz má právo uzavřít s jinými korporacemi, majícími stejné nebo podobné cíle, úmluvy o organizaci práce a činnosti vůbec, společně s nimi pracovati, po případě v jednotlivých skupinách činnost svoji částečně neb úplně do nich přenést.

Svaz má právo sjednávat se svými členy a se zájemci vůbec také ujednání o financování svých úkolů, jakož i zprostředkovati takováto ujednání mezi členy.

Členství.

5. Členové jsou čestní, zakládající a činní.

a) Čestnými členy mohou se státí osoby, které si získaly vynikajících zásluh o výzkum a zkoušení technicky důležitých látek, anebo o Svaz.

b) Členem zakládajícím stávají se jednotlivci, zaplatí-li 200 K, a korporace soukromoprávní, zaplatí jednou provždy 1000 K.

c) Členství ve Svazu je trojího druhu:

α) Nejprve jsou to ústavy, stanice nebo pracoviště (zkráceně ústavy); pokud jsou financovány aneb spolufinancovány státem neb veřejnými svazky, jest jejich členství povinné. Mimo ostatních členských povinností jsou ještě ústavy povinny přijímati od Rady pracovní úkoly do jejich oboru náležející, pokud je postaráno o jejich financování;

β) svazy výrobců a odborné korporace (zkráceně svazy) jsou členy pokud se dobrovolně přihlásí a jsou Radou přijaty. Podmínkou přijetí je také sjednání zvláštního ročního příspěvku na financování určitých pracovních úkolů v oboru výzkumu a badání.

γ) jiní zájemci, kteří jsou Radou přijati.

Zádst o přijetí, obsahující jméno, příjmení, stav a bydliště, buď podána písemně Radě Svazu. Vystoupení ze Svazu budiž oznámeno Radě. Každý člen má právo užívatí výhod a služeb Svazu podle těchto stanov, navrhovati, rokovati a hlasovati na schůzích a poradách, voliti a volenu býti ke všem úřadům Svazu, jakož i získávati bezplatně svazové výroční zprávy. Jeho povinností je míti prospěch Svazu stále na mysli, šetřiti jeho stanov a ustanovení a účastniti se, pokud možno, prací komisí. Činný člen má též správně platiti roční příspěvek.

6. Členství zaniká dobrovolným vystoupením ze Svazu, neplacením členského příspěvku po dobu 2 let a rozhodnutím Rady.

7. Členstvo je rozděleno na odbory: 1. Praktická geologie, 2. Přirozené kameny, 3. Keramika a smaltoviny, 4. Kovy a slitiny, 5. Dřevo, 6. Oleje a tuky, 7. Chemie, 8. Textil, 9. Kůže, 10. Papír, 11. Stavební konstrukce, 12. Fysika a fysikální chemie, 13. Sklo, 14. Paliva, svítiva a látky příbuzné, 15. Fotografie vědecká a užitá.

Počet odborů není omezen, a mohou býti nové odbory dále utvořeny, podle usnesení Rady.

Řízení Svazu.

8. Svaz je řízen řádnými a mimořádnými schůzemi a Ústředním výborem, nazývaným Radou. Odbory jeho jsou řízeny svými předsednictvy a výbory.

Svazová schůze.

9. Svazové schůze jsou řádné a mimořádné. Řádná schůze je valnou hromadou Svazu a koná se obvykle v první polovině každého roku. Mimořádné schůze, které mohou býti též mimořádnými valnými hromadami Svazu, konají se podle potřeby. Řádné a mimořádné schůze jsou v ustanovený čas usnášení schopny, je-li přítomna aspoň polovina členů. Nesejde-li se včas tento počet členů, konají a usnášejí se schůze právoplatně za půl hodiny za každého počtu členů.

10. Na řádné schůzi projednávají se společné záležitosti odborů, komisí i členů a rokuje se o rozpočtu. Na řádné schůzi volí se též ústřední výbor, nazývaný Radou, rozhoduje se o případné změně stanov a dobrovolném rozejití se Svazu.

11. Usnášení děje se vesměs prostou většinou hlasů; v případě rovnosti hlasů je přijat návrh; pro nějž hlasoval předseda.

Rada pro výzkum a zkoušení.

12. Ústřední výbor Svazu nazývá se Rada pro výzkum a zkoušení a skládá se z předsedy, nejméně 3 místopředsedů (viz čl. 15.), nejméně dvou ústředních jednatelů, pokladníka a jeho zástupce, volených valnou hromadou z plenu, dále předsedů všech odborů Svazu, volených valnou hromadou podle svých odborů. Tito předsedové v případě zaneprázdnění jmenují si z řad jednatelů neb i členů odboru své náhradníky.

Dále jsou členy Rady také všichni bývalí předsedové Svazu.

Výzkumná a zkušební rada volí se na 2 roky a má právo kooptace.

13. Výzkumné a zkušební radě náleží:

a) konati schůze, raditi i usnášeti se o věcech svazových, jmenovitě o příjmech a vydáních;

b) přijímati zprávy o usnesení odborů a předkládati je svazovým schůzím;

c) schvalovati s dorozuměním předsedy odboru, pracovní komise a jich předsedy;

d) určovati, po návrhu předsedů odborů nebo pracovních komisí, pracovní program odborů a komisí, přijímati návrhy i řešení jednotlivých otázek, přidělovati je odborům a dávati těmto podněty k dalším pracím;

e) schvalovati a doplňovati členy komisí, vyzvané k spolupráci předsedou komise;

f) navrhovati svazovým schůzím finanční podporu jednotlivých komisí;

g) vyměřovati členské příspěvky, sjednávat se zájemci, se svými členy dohody o financování jednotlivých úkolů;

h) vykonávati vše, co jest úkolem Svazu;

ch) voliti předsednictvo.

Aby usnesení Rady bylo platné, musí býti přítomen předseda nebo místopředseda, aspoň jeden jednatel a 3 členové Rady. Program každé schůze Rady a zpráva pokladníka musí býti na členy Rady vypraveny nejméně 7 dní před schůzí. Rada usnáší se, počítaje i předsedajícího, ústně nebo písemně, nadpoloviční většinou hlasů.

14. Předseda svolává schůze svazové a schůze Rady, řídí společně s jednatelem Svaz a zastupuje ho na venek; s jednatelem nebo pokladníkem podpisuje svazové písemnosti a vyhlášky. Nutno-li, může předseda sám, po dohodě s jednatelem, rozhodnouti ve věcech méně závažných. V závažnějších případech je k tomu třeba souhlasu předsednictva. Ani předseda, ani předsednictvo nemají právo o své újmě zavazovati Svaz finančně. Právo to přísluší Radě a její opatření jsou schvalována valnou hromadou tím, že schvaluje její výroční účty.

Předsedou nebo předsednictvem učiněná rozhodnutí musí býti předložena nejbližší schůzi Rady k dodatečnému schválení. Předseda je povinen svolati Radu nejméně šestkrát do roka.

15. Místopředsedové zastupují předsedu; volí je valná hromada zejména také z předsedů odborů.

16. a) První ústřední jednatel Svazu, jemuž přísluší titul generálního tajemníka Svazu, neb i generálního tajemníka Rady pro výzkum a zkoušení, řídí agendu v dohodě s předsedou.

b) Ostatní ústřední jednatelé zastupují prvního jednatele. Jednatelé redigují tiskové věci svazové a pečují o jeho archiv.

17. Pokladník přijímá členské a jiné příspěvky, platí účty a spravuje jmění Svazu. Týž má nejdéle do 1. února následujícího roku předložiti Radě účty a zprávu pokladní. Účty musí býti ověřeny předsedou a prvním jednatelem, anebo jich zástupci. Zástupce pokladníka pomáhá v práci pokladníkovi, zejména vede v patrnosti seznam členstva, jakož i vede pokladní a účetní seznamy jeho.

18. Zprávu pokladní zkoumá tříčlenná revisní komise, valnou hromadou k tomu zvolená, která má právo kdykoliv celé peněžní hospodářství Svazu zkontrolovati.

19. Manipulační práce Svazu může být za plat svěřena zvláštní síle; odměnu a působnost určí Rada.

Předsednictvo.

20. Předseda, místopředseda, jednatelé, pokladník a jeho zástupce tvoří předsednictvo Svazu.

21. Předsednictvu náleží:

a) řídití obecnou agendu Svazu;

b) připravovati návrhy pro schůze;

c) rozhodovati o neodkladných věcech podle čl. 14.; je-li třeba, zejména také připravovati dohody o řešení určitých úkolů a o jich financování.

Rozhodnutí předsednictva dějí se nadpoloviční většinou hlasů; v případech rovnosti hlasů rozhoduje svým hlasem předseda.

Odborové schůze.

22. Odbory uvedené v odst. 3. konají odborové schůze řádné a mimořádné. Řádná výroční schůze odboru koná se v měsíčním období před valnou hromadou Svazu; mimořádné a pracovní schůze svolávají se podle potřeby. Odbory jsou vnitřními orgány Svazu a nemají žádné působnosti navenek. Předsednictvo se usnáší za přítomnosti $\frac{2}{3}$ členů předsednictva a nedostaví-li se, tedy za $\frac{1}{2}$ hodiny za každého počtu přítomných.

23. Na schůzích projednávají se věci odboru, návrhy a podání komisí a členů odboru. Na řádné schůzi odboru volí se ob rok odborový výbor, podává se výroční zpráva o výsledku vědecké i jiné činnosti odboru, komisí a jednotlivců. Nesejde-li se odborová schůze, může být, usnese-li se tak valná hromada Svazu, výbor odboru zvolen na této valné hromadě přítomnými členy odboru. Řádná schůze odboru usnáší se nadpoloviční většinou hlasů za přítomnosti $\frac{1}{3}$ členů odboru a nedostaví-li se, tedy za $\frac{1}{2}$ hodiny za každého počtu přítomných.

Odborové výbory.

24. Odborový výbor se skládá z předsedy, který je současně členem Rady a z jednatele. Usnáší se nadpoloviční většinou hlasů, za přítomnosti $\frac{1}{3}$ členů výboru a nedostaví-li se, tedy za půl hodiny za každého počtu přítomných.

25. Odborovému výboru náleží: řídit věci odboru, zejména co do svolání schůzí, podávání zpráv a návrhů.

26. Předseda odboru svolává a řídí schůze i ankety a rediguje tiskové věci svazové, pokud se týkají jeho odboru.

27. Jednatelé odboru volí si předseda odboru, se schválením Rady, počet jich není omezen. Mohou se svolením předsedy odboru tohoto v jeho funkcích zastupovati.

Komise odborové.

28. Rada v dohodě s předsedou odboru určuje názvy i obor působnosti komisí, řešících dané vědecko-technické úkoly a jmenuje jich předsedy.

29. Předseda komise si vyvolí z řad členstva Svazu členy své komise, zjistí, zda členství přijímají, načež požádá Radu o jich potvrzení. Komise rozdělí si práci tak, aby došlo k nejúčelnějšímu vyřešení položené úlohy, které sdělí s konečnými návrhy Radě prostřednictvím předsedy odboru do 8 dnů po závěrečné schůzi neb anketě. Není-li další trvání komise odůvodněno, výbor Svazu komisi rozpustí.

30. Pro zvláštní účely mohou být Radou zřízeny komise mimo odbory; usnášejí se nadpoloviční většinou hlasů, za přítomnosti $\frac{1}{3}$ členů komise a nedostaví-li se, tedy za půl hodiny za každého počtu přítomných.

Smírčí soud.

31. Při sporech vzniklých z poměru svazového zvolí obě strany po 2 zástupcích, kteří spolu s předsedou Svazu tvoří smírčí soud. Tomu předsedá předseda Svazu. Při rozhodnutí platí prostá většina hlasů a v případě rovnosti hlasů rozhoduje předseda Svazu s konečnou platností. Z rozhodnutí smírčího soudu není odvolání. Je-li sporovou stranou předseda, nemůže jednání smírčího soudu předsedati a předseda smírčího soudu jest v tom případě volen losem ze zástupců stran.

Zprávy svazové.

32. Jednání o schůzích Svazu a odborů uveřejňují se v periodických svazových zprávách, nebo se vydávají zvláštní publikace do oborů svazové působnosti spadající.

Sjezdy.

33. Navrhne-li odbor nebo člen Svazu, a souhlasí-li Rada, může předseda odboru svolati odborný sjezd k projednání odborných otázek. Usnášení jeho děje se nadpoloviční většinou hlasů přítomných a za přítomnosti $\frac{1}{3}$ pozvaných a nedostaví-li se, tedy o půl hodiny později za každého počtu přítomných.

Rozchod Svazu.

34. Svaz rozejde se usnesením valné hromady a to $\frac{2}{3}$ hlasů přítomných členů, klesne-li počet členstva Svazu pod počet členů Ústředního výboru a úředním rozpuštěním. Případný majetek připadne Masarykově akademii práce v Praze.

Vyhlášky Svazu.

35. Svazové vyhlášky jsou uveřejňovány ve „Věstníku zkušebního svazu“.

Zdůvodnění potřeby výzkumnictví.

Své návrhy, týkající se organizace výzkumnictví, provázím důvodovou zprávou.

Kdežto ve všech průmyslových státech je již výzkumnictví organisováno, jsme na tomto poli dosud pozadu. Nejsou to, jak uvedeno vpředu, jen Anglie, Francie, Italie, Německo, Spojené státy, nýbrž také země menší, jako na př. Belgie, Švýcarsko, Švédsko, Nizozemí a j., které usoudily, že je nezbytno, aby jejich výzkum byl organisován.

V čele států, jež mají výzkumnictví výborně organisováno, je Německo. Právě zde se výzkumnictví vyvíjelo souběžně s průmyslem a razilo mu nové cesty již do počátku 19. století. Laboratoře vysokých škol technických jsou výborně zařízeny a průmysl s nimi spolupracuje. Roku 1911 byla založena Kaiser Wilhelm's Gesellschaft zur Förderung der Wissenschaft, jejíž účelem je soustavně podporovati výzkum. Proto buď zřídila nebo podporuje společnost řadu ústavů a počet těchto dosahuje jež 300, mezi nimi Kaiser Wilhelm's Institut für Eisenforschung v Düsseldorfu, Kaiser Wilhelm's Institut für Silikatforschung v Berlíně-Dahlemu a j. Důležitým ústavem státním je Materialprüfungsamt, nyní Institut v Berlíně-Dahlemu, dříve Grosslichterfelde. Velké technické spolky mají v Říši technické sekce, jež si získaly velkých zásluh a většina jich je od roku 1916 sdružena v „Deutscher Verband technisch-wissenschaftlicher Vereine“. V oboru výzkumu a zkoušení uplatňuje se Deutscher Verein für Materialprüfungen.

V Anglii je zřízen Státní úřad pro vědecký a průmyslový výzkum pod názvem Department of the Scientific and Industrial Research. Již za války založen Výbor královské státní rady pro vědecké a průmyslové výzkumnictví — Committee of the Privy Council for Scientific and Industrial Research, jehož péčí byly podporovány stávající výzkumné ústavy. Aby mohl spolupracovati s vědeckými kruhy, sdružily se tyto v Advisory Council of Scientific Men a na návrh těchto odborníků zřízen potom Imperial Trust Fund for the Encouragement of Science and Industry Research (Říšský fond pro povzbuzení vědeckého a průmyslového badání), jemuž parlament dal do vínku hned 1,000.000 angl. liber a na jehož stálé dotování je stále pamatováno. Peníze rozdělují se však zajímavým způsobem, a sice byl dán popud k zakládání Výzkumných sdružení: Research Associations, jichž jest t. č. v Anglii 26, kde členské příspěvky jsou prosty daně. Příspěvky dosahují se strany průmyslu často značných obnosů a na každou libru ze soukromého podnikání takto věnovanou určitým úkolům, věnuje stát za Imperial Trust Fund vždy zase jednu libru. Způsob anglické organisace se velmi osvědčil a je napodobován i v jiných státech.

Ve Spojených státech severoamerických je ústřední organizací pro výzkumnictví jakýsi výbor technických spolků — National Research Council (Národní výzkumná rada), založený r. 1916 pod záštitou National Academy of Sciences. Finanční základ činí 5,000.000 dolarů od Carnegie Institution. Ze státních ústavů je nejdůležitější Bureau of Standards, jenž je federativním výzkumným ústavem, a Bureau of Mines v Pittsburgu, dále Mellonův výzkumný ústav v Pittsburgu a j.

Ve Francii zařízena roku 1926 Office national des Recherches et Inventions.

V Itálii založena Il Consiglio nazionale delle Ricerche (Národní rada badatelská). Roční dotace činí asi 500.000 lir.

Avšak nejenom velké státy, nýbrž i země menší, jako Belgie, Švédsko, Švýcarsko i Nizozemí mají výzkum výborně organisovaný.

Podrobnější informace o poměrech v cizině máme po ruce.

U nás soustřeďovalo se výzkumnictví jednak v ústavech Vysokých škol technických, jednak v laboratořích průmyslových. V květnu 1918 založen Český svaz pro výzkum a zkoušení, přejmenovaný později na Čs. svaz pro výzkum a zkoušení techniky důležitých látek a konstrukcí. T. č. má 15 odborů, jež jsou: 1. praktická geologie, 2. přirozené kameny, 3. keramika a maltoviny, 4. kovy a slitiny, 5. dřevo, 6. oleje a tuky, 7. chemie, 8. textil, 9. kůže, 10. papír, 11. stavební konstrukce, 12. fyzika a fyzikální chemie, 13. sklo, 14. paliva, svítiva a látky příbuzné, 15. fotografie vědecká a užitá.

Již od roku 1921 snaží se tento spolek, jehož členy jsou nejenom vysokoškolští odborníci, nýbrž i praktikové a význační státní úředníci, organisovati výzkumnictví. Vylíčili jsme tyto snahy nahoře.

Podání výboru Národního souručenství.

Dnes opravdu nemáme času nazbyt a každý den, dokud nebude výzkumnictví organisováno, znamená peněžní ztrátu. Proto rozhodly se odborné kruhy požádati Výbor Národního souručenství, aby jmenoval co nejdříve vedoucího a členy výboru, jichž úkolem by právě bylo projednání celé věci a předložení návrhu. V podání se praví:

„Podepsané korporace a odborníci, jejichž úkolem je pečovati o rozvoj českého výzkumnictví, považují za nejvýše důležité, aby ihned bylo přikročeno k organisaci výzkumnictví v Protektorátu. Kdežto ve všech průmyslových státech je již výzkumnictví jednotně organisováno, nebylo tomu tak v bývalém Československu a odborné kruhy se marně domáhaly v této věci nápravy. V dnešní době se nesmíme dopouštět již přepychu dosavadní roztráštěnosti a jest třeba co nejrychleji zaříditi na poli výzkumu vše, aby se výkonnost i soutěživost naší výroby nejen udržela, nýbrž i povznesla a tím se přispělo k hospodářskému zajištění našeho obyvatelstva.

Proto navrhuji podepsané korporace a podepsaní odborníci, aby vůdce Národního souručenství jmenoval vedoucího výboru pro organisaci výzkumnictví, jednoho jeho zástupce, 9 vedoucích odborů a 4 vedoucí zájmových skupin, jakož i jejich zástupce. Za nejvhodnější osobu jako vedoucího považují navrhovatelé Ing. Dr. mont. Frant. Píška, profesora vysoké školy technické v Brně. Dále navrhuji za členy výzkumné rady zástupce těchto odborů a zájmových skupin: hornictví a praktická geologie, průmyslová chemie a hutnictví, strojnictví, elektrotechniky a radiotechniky, stavebnictví a použité geodesie, zemědělství, zdravotnictví, čisté vědy, statistického, hospodářského a sociálního výzkumu, ústavů vysokoškolských, samostatných ústavů veřejných, ústavů soukromých a vědeckých korporací pro podporu výzkumnictví.

Jakmile bude návrh na organisaci výzkumnictví v Protektorátu vypracován, Národnímu souručenství předložen a jím přijat, skončí se činnost výboru, jehož zřízení se navrhuje.

Jak patrně, jde jen o rámeček, o ustavení výboru a vše ostatní ponechává se dojednání právě v něm, ať již podle návrhů vpředu uvedených anebo jiných. Odborné kruhy si slibují, že právě touto cestou se překonají spíše četné potíže kompetenční, formální i finanční.

Peněžní stránka.

Jako všude, tak i při organisaci výzkumnictví je peněžní stránka jednou z hlavních. Vždyť bez peněz nelze takřka žádný výzkum podnikati. Obecně je známo, že v cizině se věnují miliony na řešení

těchže problémů, před nimiž naši lidé stojí často jen s holýma rukama. Výstižně na to upozornil Dr. H. Š i k l, profesor University Karlovy v článku nazvaném „O budoucnost české vědy“ v „Národních Listech“ dne 4. II. 1939, kde pravil: „Kdybychom nyní museli zápasit o nejzákladnější podmínky vědecké práce, nestačila by všechna dobrá vůle, všechno nadšení a nadání, abychom svoji úroveň udrželi.“ Obdobně píše i Dr. Fr. U l r i c h, profesor University Karlovy, ve svém článku „Věda a politika“, uveřejněném v „Brázdě“ 1939, č. 9—11.

Prostředky věnované výzkumu pocházejí u nás asi z polovice od státu a z polovice ze soukromých prostředků, zejména z průmyslu. Ve svém pojednání, uveřejněném v „H o s p. r o z h l e d u“ 1. XI. 1934, uvedl jsem porovnání, z něhož bylo patrné, že v našem průmyslovém výzkumnictví byly podle šetření doc. Dr. E. Š l e c h t y po stránce financování obdobné poměry jako v Německu.

Země	Náklad v mil. K	Veřejné prostředky	Soukromé prostředky	Na 1 oby- vatele v K
Německo	576	43	57	9.07
býv. Československo	73	49	51	5.03

Zatím se však již poměry změnily a známý čtyřletý plán v Říši i vypjetí vši výroby znamenalo i několikanásobný vzestup prostředků, jež věnuje Říše na výzkumnictví dnes. Máme proto co doháněti a nezbývá, než abychom se rychle přizpůsobili.

Naše ministerstva budou muset své položky na výzkumnictví zvýšiti a právě tak i průmyslové podnikání. Každé nové opatřování peněžních prostředků je ovšem nepopulární a setkává se většinou s odporem postižených. Ten je však tím menší, čím více je zajištěno účelné vynaložení peněz. V našem případě opatřil by si stát prostředky buď ze svého rozpočtu anebo i cestou jinou. Tak mohl by být zaveden zvláštní příspěvek, resp. přirážka, obdobná, jaká se dnes platí na obchodní a živnostenské komory anebo pod. Také byl již vysloven názor, aby se vybírala několikahaléřová částka z určitých položek vývozu a dovozu. Průmysl ovšem nerad vidí taková opatření, ale nesmí se zapomínati, že právě on by měl v našem případě na akci největší zájem, neboť výsledky prací připadnou k dobru především výrobě, a ostatně on sám měl by svými zástupci postaráno o kontrolu, že bude účelně hospodařeno a především podle jeho návrhů.

Soukromé prostředky bylo by účelno opatřovati obdobně jako v Anglii: věnuješ-li určitou částku na vyřešení určitého problému, tedy, uzná-li to výbor Výzkumné rady, věnuje stát peníz právě takový. Tak se zvyšuje zájem soukromých kruhů na řešení naléhavých problémů a na jich financování, neboť přináší brzy výsledky, jež mají pro podnikání svou obchodní cenu.

Zájem soukromého kapitálu lze však zesílit ještě i jinými způsoby. Jedním z nich je d a ň o v á o d p o č i t a t e l n o s t nákladů věnovaných na výzkumnictví.*) Ta má za účel povzbuzením výzkum-

*) Návrh takového zákona, doplňujícího opatření Stálého výboru ze dne 27. října 1938 Sb. z. a n. č. 259, s příslušnou důvodovou zprávou předložil jsem již na počátku t. r. povolaným činitelům.

nictví přispěti k tvoření nových hodnot a tím nejen k zlepšení zaměstnanosti našeho obyvatelstva, nýbrž i k zvýšení jeho životní úrovně, k zvýšení těžby domácích surovin, ke vzrůstu výroby a ve svých důsledcích ke zlepšení bilance zahraničního obchodu i bilance platební a k vyššímu základu daňovému. Účelnost daňové odčitelnosti nákladů na výzkumnictví je obecně uznávána.

Je jen nyní zapotřebí, aby s organizací výzkumnictví bylo co nejdříve započato a aby bylo co nejdříve na širokém základě prováděno.

PROF. ING. DR. RUDOLF BARTA.

EVROPSKÝ ZÁJEM O RUMUNSKO.

V nejširším pojetí směřuje zahraniční politika současného Německa k vytvoření mohutného bloku, složeného ze států střední a jihovýchodní Evropy. Vychází se z přesvědčení, že jejich hospodářské složení se navzájem tak doplňuje, že mohou společně tvořit harmonický hospodářský celek, velmi mocný a zaručující zúčastněným národům blahobyt v prostoru osudem jim určeném. Říše na sebe bere dobrovolně úlohu organisátora a vůdce a všechny své zkušenosti a zdroje chce dát k dispozici budoucímu jakémusi „společenství národů“ (Commonwealth). Zajisté, že pevnost tohoto zamýšleného společenství by záležela na tom, do jaké míry by nebyly překročeny zásady organizace hospodářské, a kolik volnosti by bylo ponecháno státům k individuálnímu rozvoji.

Zatím Říše postupuje velmi obezřetně a pomocí přátelských a hospodářských smluv připoutává k sobě sousední státy, aby v budoucnosti vytvořila pouta ještě těsnější.

Typickým příkladem tohoto postupu je nedávno uzavřená hospodářská dohoda s Rumunskem. V dějinách obchodních smluv je to úplné novum a kdyby bylo možné mluvit odděleně o hranicích politických a hospodářských, pak můžeme klidně přiznat, že uskutečněním nové německo-rumunské úmluvy by tyto druhé hranice — hospodářské — zmizely. Úmluva byla po delší době jednání mezi rumunskou a říšskou delegací podepsána 23. března 1939 v Bukurešti a obsahuje 5 článků:

Článek I.

Pro spolupráci obou smluvních stran bude jako doplněk dosavadní úpravy německo-rumunského hospodářského styku vypracován několikaletý hospodářský plán, při němž má být zásadně zachováno vyrovnaní vzájemného hospodářského styku.

Tento hospodářský plán má na straně jedné uspokojit německé dovozní potřeby a na straně druhé vyhovět vývojovým možnostem rumunské výroby a vnitřním rumunským potřebám, jakož i nezbytnostem rumunského hospodářského styku s jinými zeměmi.

Hospodářský plán se má týkat zvláště:

1. a) Vývoje rumunské zemědělské výroby. Zde má být po výměně vzájemných zkušeností zahájeno pěstování nových a rozmnožování již pěstovaných zemědělských výrobků, zvláště píce, rostlin olejnatých a vláknitých.
1. b) Vývoje existujícího a založení nového zemědělského průmyslu a podniků zušlechťovacích.
2. a) Vývoje rumunského hospodářství dřevem a rašelinou.
2. b) Založení národohospodářských podniků a průmyslu, pokud je toho třeba se zřetelem k čl. 2a).